

ЕФЕКТИВНІСТЬ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ В ПРОМИСЛОВОМУ СВИНАРСТВІ

В. М. ОРЕЛ, кандидат економічних наук
(Миколаївська філія ПВНЗ «Європейський університет»)

Анотація. У статті розглянуто та показано високу ефективність кластерного підходу для розвитку промислового свинарства та підвищення конкурентоспроможності територій як одного з елементів цілісної інвестиційної та інноваційної структури країни. Мета статті – розробити й обґрунтувати систему інтенсивного виробництва свинини на основі кластерного підходу з включенням у процес виробництва існуючих потужностей, а також визначення способів удосконалення окремих складових економічного механізму в аграрній сфері. Результати дослідження показали, що ціни на окремі види м'яса не дозволяють сільськогосподарським товаровиробникам здійснювати не тільки розширене, а й просте відтворення. Тому необхідно розробити додаткові заходи адресної прямої державної підтримки сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: кластерний підхід, кластери, саморегульована організація, конкурентоспроможність, м'ясний кластер, компенсаційно-витратний підхід, розподіл субсидій.

Ефективність кластерного підходу полягає у можливості його використання під час створення в регіонах нових потужностей для виробництва м'яса свиней завдяки кооперації, а також поєднання державної підтримки з приватними інвестиціями. Наразі об'єднання держави та приватного сектора проходить досить важко, а також встановлення організаційно-правових форм, тому цю тему потрібно більш глибоко та ретельно дослідити.

Питання ефективності кластерного підходу в промисловому свинарстві порушують у своїх дослідженнях С. А. Володін, К. М. Гірняк, С. А. Гнатюк, М. В. Калінчик, О. В. Мазуренко, В. Я. Месель-Веселяк, Н. В. Оляднічук, В. П. Рибалко та ін. При цьому слід відзначити, що автори по-різному трактують об'єкти перевірки та дослідження.

Метою дослідження є розробка й обґрунтування системи інтенсивного виробництва свинини на основі кластерного підходу з включенням у процес виробництва існуючих потужностей, а також визначення шляхів удосконалення окремих складових економічного механізму в аграрній сфері.

Сьогодні кластерний підхід визнаний на державному рівні одним із пріоритетів регіо-

нального розвитку, що припускає поділ економіки країни не стільки по територіях, скільки за технологіями. При кластерному підході у фокусі розвитку знаходиться не галузь, а сукупність промислових об'єктів і підприємств часто з абсолютно різних галузей, об'єднаних створенням спільного продукту і використанням спільних технологій.

Кластер з розвитку свинарства будується на принципах міжгалузевої та міжтериторіальної кооперації, а також на основі поєднання державної підтримки з приватними інвестиціями.

Оскільки кластери – «неформальні об'єднання», то і відносини в них не формалізовані, вони в значній мірі будуються на довірі, компетентності та сумлінності учасників [1]. До вже діючої моделі кластера з розвитку свинарства в Херсонській області запропонуємо таку (рис. 1).

Як координуючий і сполучний елемент усіх учасників кластера слід створити саморегульовану організацію, що складається з представників учасників центрів компетенції кластера, який займається розробкою і встановленням стандартів і правил виробничої діяльності в рамках кластера, а також контролем за дотриманням вимог таких стандартів і правил.

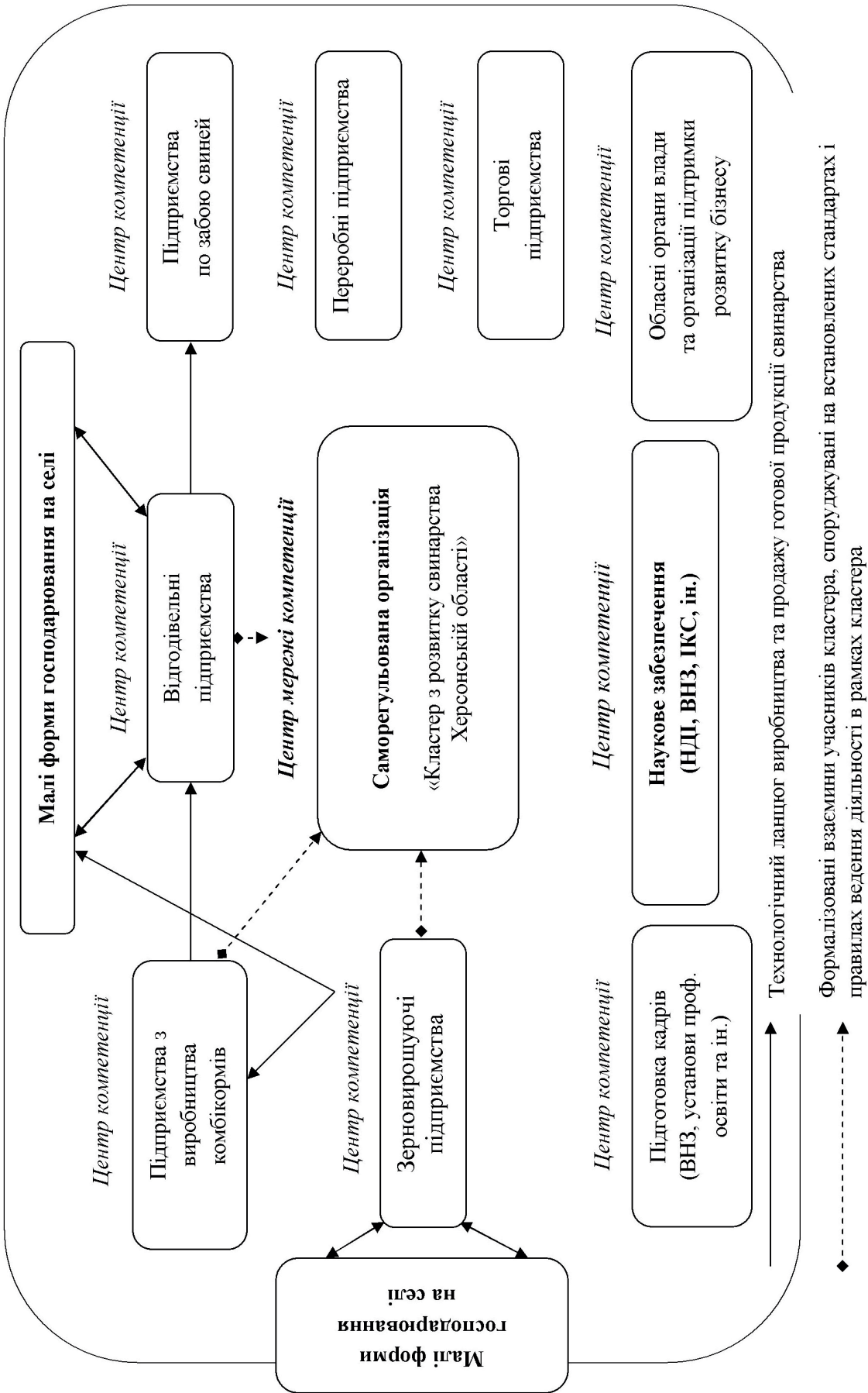

Рис. 1. Пропонована модель кластера з розвитку свинарства в Херсонській області

Додатково пропонуємо задіяти таких учасників кластера, як малі форми господарювання на селі – ФГ і ЛПГ. ФГ, що спеціалізуються на виробництві зернових, можуть бути задіяні на основі системи субконтракту в діяльності зерновипускаючих підприємств або підприємств з виробництва комбікормів. Окремі ФГ можуть бути задіяні на вирощуванні та відгодівлі свиней за договорами з відгодівельними підприємствами або підприємствами із забою свиней. Причому ця взаємодія може бути не тільки двостороння, але і багатостороння, через саморегульовану організацію [2].

Ще одним центром компетенції в пропонуваній моделі кластера з розвитку свинарства в Херсонській області має стати наукове забезпечення діяльності всіх учасників кластера.

Зацікавленість в об'єднанні та співробітництві в рамках кластерного утворення проявиться насамперед у можливості поділу витрат і ризиків між учасниками кластера, які можуть виявитися більш високими для підприємства поза кластером. Тому всередині м'ясного кластера необхідно розробити особливі схеми взаєморозрахунків між його учасниками, такі як обмін, розподіл доходів тощо. Це сприятиме поліпшенню умов господарювання товаровиробникам м'яса, а також дозволить розширити сферу діяльності для інших учасників об'єднання, які не пов'язані безпосередньо з виробництвом і збутом м'яса.

У м'ясному кластері необхідно відводити особливу роль торгово-фінансовому блоку. Для підприємств, що входять у м'ясний кластер, необхідно розробити особливу схему надання фінансових послуг, суть якої повинна буде полягати в ефективному розподілі фінансових ресурсів усередині кластера. Якщо відсотки за вкладками і позиками у кредитних організаціях м'ясного кластера прирівняти до ставки рефінансування Центрального банку, то це, безумовно, приверне увагу потенційних учасників кластера, від імені яких, у свою чергу, буде потрібно здійснювати всі свої розрахунково-касові операції в кредитних організаціях кластера.

Кредитний портфель банківських структур кластера доцільніше формувати за рахунок вкладів учасників кластера, що захистить кре-

дитні організації від додаткових ризиків, враховуючи те, що відсотки по кредитах і внесках будуть рівні, викличе інтерес у позичальників, які матимуть можливість захистити свої фінансові ресурси від інфляційних процесів.

Входження в м'ясний кластер підприємств, що здійснюють постачальницьку, обслуговуючу і торговельну діяльність, а також підприємств, чия діяльність не має прямих зв'язків із агропромисловим комплексом регіону, в перспективі, крім особливих схем взаєморозрахунків і стратегії розподілу фінансових ресурсів, сприяє відкриттю безлічі інших важливих можливостей, а саме:

- упровадження результатів науково-дослідних робіт;
- обмін досвідом та інформаційне забезпечення;
- вихід на нові ринки збуту;
- кадрове забезпечення та обмін кадрами;
- додаткова реклама;
- спільна діяльність у здійсненні різних проектів.

Безумовно, перерахований список можливостей не є вичерпним. Слід зазначити, що чимала роль у становленні м'ясного кластера відводиться органам влади Херсонської області та державним службам, особливо у вирішенні питань і завдань, пов'язаних із державною підтримкою, розвитком інфраструктури, представленням інтересів на державному рівні влади і т. д.

Створення м'ясного кластера виключно важливо при формуванні сучасного цивілізованого ринку м'яса на території Херсонської області, який має розвинену інфраструктуру. При цьому стратегія, спрямована на створення міцної сировинної бази на ринку м'яса в Херсонській області шляхом підвищення ефективності його виробництва, заснована на тісному кооперуванні, активній діловій взаємодії, буде сприяти розвитку всіх складових м'ясного кластера в Херсонській області та забезпечить необхідні конкурентні переваги над іншими учасниками ринку.

З метою обґрунтування необхідності посилення державного впливу на ринок м'яса Херсонської області досліджені характер і ступінь державного впливу на діяльність основних

суб'єктів цього ринку – сільськогосподарських товаровиробників.

Слід відзначити необхідність підвищення ефективності розподілу державної фінансової підтримки шляхом її перерозподілу з не-ефективних галузей економіки в найбільш перспективні з метою досягнення намічених результатів, зокрема з питання збільшення самозабезпеченості м'ясом.

З огляду на вступ України до СОТ, необхідно шукати особливих методів розподілу прямої державної підтримки, які значно вплинули б на зміну співвідношення собівартості та ціни реалізації на користь товаровиробників м'яса. В основі цих методів доцільно поєднати два чинники: визначення необхідного розміру субсидії товаровиробникам м'яса і її ефективного розподілу [3].

Удосконалення заходів державної підтримки товаровиробників м'яса набуває особливої актуальності в такій області як Херсонська. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку ринку м'яса Херсонській області показав, що у населення регіону на-самперед користується попитом якісна продукція з м'яса місцевих сільськогосподарських товаровиробників, навіть незважаючи на її ціну й упаковку. Крім цього, географічне розташування регіону та наявні внутрішні виробничі можливості дають місцевим товаровиробникам певні конкурентні переваги перед закордонними експортерами м'яса.

Спираючись на наявні в сучасній науковій літературі методики державної підтримки сільськогосподарського виробництва, ми пропонуємо методичний підхід до визначення необхідного розміру субсидій на м'ясо для товаровиробників регіону.

В основі запропонованого розрахунку розміру субсидій закладений компенсаційно-витратний підхід, тобто виробнику компенсується різниця між ринковою ціною, яку може оплатити споживач, і необхідними матеріальними витратами на виробництво продукції. Отже, розмір субсидії визначається з урахуванням питомої ваги витрат на виробництво і реалізацію продукції, тобто рівень державної підтримки визначається залежно від роз-

міру перевищення собівартості над ціною реалізації.

Розмір субсидії пропонується розраховувати за такою формулою:

$$P_{Ci} = P_{Pi} \cdot Z_i \cdot K_{поді} \cdot K_{погі},$$

де P_{Ci} – розмір субсидії i -го виду продукції;

P_{Pi} – обсяг реалізації i -го виду продукції;

Z_i – витрати на виробництво одиниці i -го виду продукції;

$K_{поді}$ – коефіцієнт державної підтримки i -го виду продукції;

$K_{погі}$ – коефіцієнт зміни поголів'я сільськогосподарських тварин для виробництва i -го виду продукції.

Коефіцієнт підтримки розраховується за такою формулою:

$$K_{под} = 1 - Ц/С, \text{ при } K_{под} \geq 0,$$

де $Ц$ – ціна реалізації 1 т продукції, грн;

$С$ – собівартість 1 т продукції, грн.

Коефіцієнт зміни поголів'я розраховується за такою формулою:

$$іпог = Q_{отч}/Q_{баз},$$

де Q – поголів'я сільськогосподарських тварин [4].

Досить важливою складовою є наявність стимулюючого коефіцієнта – коефіцієнт зміни поголів'я сільськогосподарських тварин. Як показав аналіз українського ринку м'яса, скорочення пропозиції м'яса було викликано, більшою мірою, зниженням поголів'я свиней.

У ході практичної реалізації запропонованого розрахунку розміру субсидії на м'ясо на матеріалах Херсонської області було виявлено, що рівень державної фінансової підтримки товаровиробників м'яса буде залежати від рівня використання їх виробничого потенціалу.

Розрахунки показали, що розмір субсидії в районах Херсонської області у разі збільшення виробництва м'яса може досягти

7,39 грн на кожен 1 кг м'яса, що, загалом, дозволить досягти підприємству необхідного рівня рентабельності для здійснення простого відтворення.

З метою найбільш ефективного розподілу субсидій між сільськогосподарськими підприємствами претендувати на отримання компенсаційних виплат будуть найбільш сильні й адаптовані до ринкових умов підприємства, що сприяє максимальному виключенню заохочення неефективного виробництва.

У регіонах, де особливе місце на ринку м'яса відводиться громадянам, провідним особистим підсобним господарствам, які є економічно і соціально важливими суб'єктами ринку, розподіл субсидій між цими суб'єктами ринку запропоновано здійснювати через збутові споживчі кооперативи.

Реалізація м'яса громадянами, провідними особистими підсобними господарствами через збутові споживчі кооперативи дозволить цим формам господарювання досягти паритету з більш крупними учасниками ринку, створить рівні умови для отримання державних субсидій у регіоні.

Практичне застосування запропонованого розподілу субсидій серед сільськогосподарських товаровиробників м'яса дозволить:

- відшкодувати різницю між ціною продажу та собівартістю продукції, а отже, підвищити доходи сільськогосподарських виробників;
- більш обґрунтовано виявляти та прогнозувати найбільш вигідну для виробництва продукцію;
- стимулювати збільшення виробництва м'яса за рахунок прямої залежності розміру субсидій від показників, що характеризують ефективність використання виробничого потенціалу;
- створити однакові умови господарювання для всіх виробників м'яса, що сприятиме розвитку здорової конкуренції [5].

Практичне застосування запропонованих заходів на території Херсонської області, а також у схожих за рівнем розвитку та спрямованістю сільськогосподарського виробництва регіонах, дозволить поліпшити умови господарювання суб'єктів ринку м'яса, більш повно

задовольняти потреби населення регіону та країни в цьому виді продукції.

Результати дослідження показали, що ціни на окремі види м'яса не дозволяють сільськогосподарським товаровиробникам здійснювати не тільки розширене, а й просте відтворення. Отже, необхідно розробити додаткові заходи адресної прямої державної підтримки сільськогосподарського виробництва. Однак, у сучасних умовах таку ініціативу досить складно втілити в життя. По-перше, це зумовлено обмеженістю бюджетів, а, по-друге, це не зовсім вкладається у стратегію розвитку країни, особливо на тлі вступу до Світової організації торгівлі (СОТ).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2002. – 624 с.

Andriichuk V. H. Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv : pidruchnyk / V. H. Andriichuk. – 2-he vyd., dop. i pererob. – Kyiv : KNEU, 2002. – 624 s.
2. Вітков М. С. Розвиток інвестиційної політики в сільському господарстві України / М. С. Вітков // Економіка АПК. – 2005. – № 1. – С. 54–57.

Vitkov M. S. Rozvytok investytsiinoi polityky v silskomu hospodarstvi Ukrainy / M. S. Vitkov // Ekonomika APK. – 2005. – № 1. – S. 54–57.
3. Гірняк К. М. Теоретичні критерії ефективності підприємств з виробництва свинини / К. М. Гірняк // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини і біотехнологій ім. С. З. Гжицького. – 2009. – Т. 11, № 2 (41), ч. 5. – С. 19.

Hirniak K. M. Teoretychni kryterii efektyvnosti pidpriemstv z vyrobnytstva svyny-

ny / K. M. Hirniak // Scientific Bulletin of National University of Lviv veterinary medicine and biotechnology im. S. Z. Gzhytsko. – 2009. – T. 11, № 2(41), ch. 5. – S. 19.

4. Дієсперов В. С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві : монографія / В. С. Дієсперов. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2008. – 340 с.

Diiesperov V. C. Efektyvnist vyrobnytstva u silskohospodarskomu pidpriemstvi :

monohrafiia / V. C. Diiesperov. – Kyiv : NNTs IAE, 2008. – 340 s.

5. Калінчик М. В. Ефективність виробництва та розвиток ринку свинини / М. В. Калінчик, М. М. Ільчук, Т. М. Одинцова. – Київ : Нічлава, 2005. – 13 с.

Kalinchik M. V. Efektyvnist vyrobnytstva ta rozvytok rynku svynyny / M. V. Kalinchyk, M. M. Ilchuk, T. M. Odyntsova. – Kyiv : Nichlava, 2005. – 13 s.

В. Н. Орел, кандидат экономических наук (Николаевский филиал ЧВУЗ «Европейский университет»). **Эффективность кластерного подхода в промышленном свиноводстве.**

Аннотация. В данной статье рассмотрены и показана высокая эффективность кластерного подхода для развития промышленного свиноводства и повышения конкурентоспособности территорий как одного из элементов целостной инвестиционной и инновационной структуры страны. Цель статьи – разработка и обоснование системы интенсивного производства свинины на основе кластерного подхода с включением в процесс производства существующих мощностей, а также определение путей совершенствования отдельных составляющих экономического механизма в аграрной сфере. Результаты исследования показали, что цены на отдельные виды мяса не позволяют сельскохозяйственным товаропроизводителям осуществлять не только расширенное, но и простое воспроизводство. В связи с этим необходима разработка дополнительных мер адресной прямой государственной поддержки сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: кластерный подход, кластеры, саморегулируемая организация, конкурентоспособность, мясной кластер, компенсаторно-затратный подход, распределение субсидий.

V. Orel, Cand. Econ. Sci. (Nicholas branch PVNZ «European University»). **Efficiency cluster approach in industrial hogbreeding.**

Summary. This article describes and shows the high efficiency of the cluster approach to the development of the industrial pig farming and increasing the competitiveness of territories as an element of an integrated investment and innovation structure of the country. Purpose of the article - the development and support of the system of intensive pork production on the basis of a cluster approach with the inclusion of the production process of existing facilities, as well as ways to improve the definition of the individual components of the economic mechanism in the agricultural sector. The results showed that the prices of certain types of meat does not allow agricultural producers to implement not only expanded, but a simple reproduction. In this regard, the need for additional measures targeted direct state support of agricultural production.

Keywords: cluster approach, clusters, self-regulatory organization competitiveness cluster beef, compensation-cost approach, the distribution of subsidies.